

КРУГЛИЙ СТИЛ «ІСТОРИЧНА НАУКА ТА АРХІВОЗНАВСТВО В УМОВАХ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

Захід, який відбувся 26 вересня 2017 р. в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, було проведено з нагоди 80-річчя від дня народження та 55-річчя науково-педагогічної діяльності доктора історичних наук, професора кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки, заслуженого професора КНУ ім. Тараса Шевченка Я.С.Калакури.

Відкриваючи засідання, ректор університету академік *Л.В.Губерський* наголосив на важливості процесу декомунізації всіх сфер життєдіяльності українського суспільства, включаючи й історичну науку. Прикладом очищення від ідеологічних та методологічних стереотипів минулого може слугувати багаторічна науково-педагогічна і громадська діяльність Я.С.Калакури, який свого часу був причетний до комунізації, але йому вистачило громадянської мужності порвати з комуністичною ідеологією, долучитися до відродження національних традицій української історіографії. За видатні заслуги перед університетом, вагомий внесок у розвиток української історичної науки, джерелознавства, архівознавства та методології наукового дослідження ректор вручив ювілярові Почесну грамоту.

Декан історичного факультету д-р іст. наук, професор *І.К.Патрляк* акцентував увагу на актуальності винесеної на обговорення круглого столу проблеми, на провідній ролі українських істориків та архівістів у декомунізаційних процесах в Україні, у творенні нового покоління навчально-методичної літератури.

Із доповіддю «Синдром “комунізації” і його наслідки для української історіографії та архівознавства» виступив професор *Я.С.Калакура*. Він виокремив такі ключові питання, як сутність і тотальний характер комунізації, успадкування її синдрому й «совкової» свідомості, необхідність подальшого розвінчування комуністичних міфів, спроб їх консервації та модифікації у сучасній російській історіографії. Комунізація історії й архівознавства, яка супроводжувалася кадебізацією країни, перетворила їх на служницю тоталітарного режиму, а істориків та архівістів – на ідеологічних «бійців партії».

В обговоренні доповіді виступили представники провідних наукових та освітніх установ. Так, голова Українського інституту національної пам'яті канд. іст. наук *В.М.В'ятрович* звернув увагу на те, що декомунізація в Україні, порівняно з країнами Балтії, Польщею, Чехією, Словаччиною, запізнилася мало не на 20 років, що негативно відбилася на реформуванні нашого суспільства. Також він наголосив на необхідності послідовної реалізації закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 рр.», відзначивши позитивний досвід у цьому напрямі Галузевого державного архіву Служби безпеки України.

Представник Інституту історії України НАНУ д-р іст. наук, професор *С.В.Кульчицький* присвятив свій виступ внеску співробітників установи у вивчення проблемних питань, пов'язаних із комуністичним минулим. Він констатував, що за роки незалежності проведено певну декомунізаційну роботу у сфері історичної науки, у тому числі опрацьовано принципово нову концепцію історичної пам'яті,

оновлено тематику та зміст наукових досліджень, оприлюднено великий пласт архівних джерел і спеціальних праць, навчальних підручників, посібників, відбулися глибокі якісні зміни в кадровому складі істориків. Однак це аж ніяк не означає, що вже відсутня необхідність подальшої декомунізації, особливо на рівні суспільної свідомості та історичної пам'яті.

Професор історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка д-р іст. наук *В.І.Сергійчук* констатував, що комунізація супроводжувалася фальсифікацією всіх періодів історії України, починаючи з князівських і козацьких часів та закінчуючи періодом Української революції. Було спотворено й міфологізовано історію радянської епохи. Ось чому необхідно відновити правду, зберегти у структурі шкільної освіти вивчення історії України, запровадити в університетах базовий підсумково-загальнюючий курс «Історія української державності», сприяти підвищенню ролі ретроспективної інформації архівів у декомунізації українського суспільства.

Головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України д-р іст. наук, професор *Ю.І.Шаповал*, характеризуючи декомунізаційні заходи у сфері історіографії та архівознавства, зазначив, що нерідко вони мають формальний характер, їм бракує системного підходу, особливо щодо подолання залишків застарілої методології у трактуванні історичного процесу, належної об'єктивності в оцінці персоналій. Ділячись досвідом колективу інституту, який він представляв, доповідач звернув увагу на прогалини у вивченні згубних наслідків так званої «ленінської національної політики», на необхідність до кінця викоринити залишки ідеологічних стереотипів, зробити своєрідну «ревізію» різного роду хрестоматій і збірників документів.

Завідувач відділу Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України д-р іст. наук, професор *В.М.Піскун* зупинилася на декомунізаційному законодавстві та його втіленні, наголосивши, що дуже важливо продовжити декомунізацію українського комунікаційного простору, топоніміки населених пунктів, але ця робота має супроводжуватися належною науковою інтерпретацією й роз'ясненням. Багато радянських міфів потрапили до історико-краєзнавчої літератури, зокрема до багатотомної історії міст і сіл, яку варто було б переглядати на новій методологічній та джерельній базі. Виконання декомунізаційного законодавства – це насамперед формування української суспільної свідомості. І тут історики мають тісніше співпрацювати із засобами масової інформації, включаючи й соціальні мережі.

У схвалених рекомендаціях учасники круглого столу підкреслили, що декомунізація української історіографії та архівознавства набуває особливої актуальності в умовах російської воєнної агресії і є пріоритетною ланкою закономірного та об'єктивного процесу утвердження й відстоювання незалежності України. Було також сформульовано головні завдання у сферах історичної науки та історіографії, джерелознавства, архівознавства й археографії.

У рамках другої частини круглого столу відбулася презентація нових праць *Я.С.Калакури*. Слово про ювіляра виголосила завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки д-р іст. наук, професор *М.Г.Палієнко*. Відзначалося, що тільки за минуле п'ятиріччя він опублікував 3 навчальних підручники та посібники, 5 індивідуальних і колективних монографій, понад 40 статей. У центрі уваги автора перебувають проблеми цивілізаційного осмислення історії й культури України, ментальності українського народу, демократизації суспільства,

децентралізації архівної системи, методології історіографічного дослідження. Під його керівництвом підготовлено 52 кандидатів і 16 докторів наук. Займаючи активну життєву та громадянську позицію, Я.С.Калакура бере постійну участь як у наукових форумах, так і в культурно-освітніх заходах.

Держава гідно оцінила багаторічну плідну працю Я.С.Калакури. Його нагороджено двома орденами «За заслуги» (II і III ступеня), Почесною грамотою Верховної Ради України, іменними преміями Василя Веретенникова, Михайла Драгоманова, Петра Тронька. Він – почесний професор Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника та Переяслав-Хмельницького педагогічного університету ім. Григорія Сковороди.

На презентації працю Я.С.Калакури виступили завідувач відділу української історіографії Інституту історії України НАНУ д-р іст. наук, професор *О.А.Удод*, професор кафедри етнології та краєзнавства університету д-р іст. наук, професор *А.П.Коцур* та ін. Ювіляра привітали представники академічних, архівних, освітніх установ і громадських організацій, його учні, студенти.